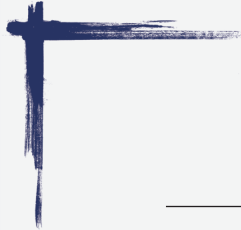

Ivana Haničar Buljan

ARHITEKTONSKO NASLJEĐE KAO POTICAJ ILI SMETNJA

U svibnju ove godine, u zgradi nekadašnje Tvornice duhana u Klaićevoj 13 u Zagrebu, održana je izložba natječajnih radova za idejni projekt novoga poslovnog kompleksa Adris grupe. Za pohvalu je izbor tog prostora, donedavno proizvodnog pogona, jer osim što je usko vezan uz natječajni program omogućio je javnosti obilazak unutrašnjosti jednoga važnog gradskog repira i otkrivanje njegovih potencijalnih funkcionalnih mogućnosti. Ta jednokatnica sagrađena je 1882. godine na uglu Klaićeve i Hochmannove ulice, prema projektu tadašnjega glavnoga gradskog arhitekta Ruperta Melkusa. Kao jedini cjelovito očuvani objekt industrijske arhitekture druge polovice 19. stoljeća, "izuzetnih konstruktivnih i oblikovnih obilježja" upisana je u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. U razdoblju od 1961. do 1971. godine južno od nje, prema Jagićevoj ulici dograđena je nova zgrada prema projektu Franje Bahovca.

Nakon što je Tvornicu duhana Zagreb kupila Tvornica duhana Rovinj odnosno Adris grupa d.d. i nakon gradnje moderne tvornice u Kanfanaru, prestaje potreba za tim proizvodnim pogonom. Stoga je novi vlasnik u siječnju ove godine raspisao "Državni, javni, otvoreni, projektni, u

jednom stupnju i anonimni natječaj za izradu idejnog arhitektonsko-urbanističkog rješenja poslovnog kompleksa Adris grupe" na toj lokaciji. Blok omeđen Jagićevo, Hochmannovom, Klaićevo i ulicom Republike Austrije s Bahovčevom interpolacijom na krajnjem jugoistočnom dijelu dovršena je graditeljska cjelina i ne predstavlja urbanistički problem kojem je neophodno rješenje. Uzmemo li u obzir da se ni postojeća benzinska postaja neće premjestiti te da je vrlo jednostavno izvediva obnova dvorišnih pročelja odnosno ukidanje doista nezgrapne veze stare i nove tvornice, dolazimo do zaključka kako je povod natječaju bila potreba za isplativijim iskorištenjem zemljišta.

Organizator i provoditelj natječaja bilo je Društvo arhitekata Zagreba, a dobro pripremljen natječajni program izradio je Zavod za arhitekturu Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Programom je bila predviđena "revitalizacija lokacije kroz prenamjenu i zamjensku gradnju". Stara zgrada Tvornice duhana prenamjenit će se u muzej, a na mjestu tvornice iz 70-ih godina 20. prošlog stoljeća na jugoistočnom dijelu kompleksa izgradit će se nova poslovna zgrada uredske namjene. Uz kolno-

pješački ulaz u tvornički kompleks uz Jagićevu i Hochmannovu ulicu bilo je potrebno sačuvati i u novo rješenje uklopiti i postojeću malu hortikulturno uređenu površinu. Projektni program definiran je na temelju okvirnog programa investitora kojim nije tražena detaljnija specifikacija veličine pojedinih sadržaja ni dimenzioniranje pomoćnih prostora. Bilo je potrebno osmisliti "fleksibilnost organizacije unutarnjih prostora i novom kompleksu dati osobnost i različitost". Od natjecatelja se očekivala analiza prostornih kapaciteta lokacije, uvažavanje propozicija prostorno-planske dokumentacije i zadanoga projektnog programa te povezivanje predloženih sadržaja u jedinstvenu prostornu i oblikovnu cjelinu.

Potrebno je podsjetiti na vrijednost stare zgrade Tvornice duhana kao generatora urbanističko-arhitektonskih odnosa u svojoj neposrednoj

blizini. Zgrada je proporcijama izvrsno uklopljena u neostilsko tkivo ovog dijela grada. Zauzavamo li se na uglu Primorske ulice i Prilaza Gjure Deželića, doživjet ćemo pomno promišljene vizure: prema llici (erker s anđelčićima u bijegu), prema Mačekovu trgu (Rudolfova vojarna) i prema Klaićevoj (središnji rizalit Tvornice duhana). Dimenzije i položaj Gradskih kuća na Ciglani, izgrađenih 1921. prema projektu Pavla Jušića, prate ritam pročelja Tvornice duhana u Hochmannovoj. Prostor između ovih kuća kontrapunkt je rizalitima tvornice: širina istaka rizalita odgovara praznom prostoru između Gradskih kuća kojima je tako određena duljina. Istu duljinu možemo prepoznati i u sjevernim aneksima Tehničkog fakulteta koji je 1938. projektirao Milovan Kovačević. Godine 1971. Bahovec će novom izgradnjom zatvoriti blok južno od stare Tvornice duhana, a visoki volumen smjestiti ekscentrično na istok, vjerojatno uzimajući

Rupert Melkus, Tvornica duhana, Zagreb, Kacićeva 13, 1882.

u obzir vizuru iz Primorske. Prema konzervatorskim propozicijama koje je izradio Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode dopušteno je uklanjanje tvornice izgrađene 1971. godine i benzinske postaje te izgradnja zamjenskih zgrada. Staru zgradu tvornice potrebno je integralno zadržati i obnoviti, a kod pozicioniranja i strukturiranja novog objekta omogućiti kvalitetan i primjeren odnos prema zaštićenom objektu. Tako ponovno u 21. stoljeću zgrada Tvornice duhana postaje poticajem za stvaranje novih prostornih odnosa.

Na natječaj koji je trajao do 20. travnja pristiglo je trideset i šest radova. Natjecatelji su rješavali zadatak primjenjujući različite prostorne koncepcije koje, analizirajući njihov odnos prema staroj tvornici, možemo podijeliti u tri skupine. Prvu čine projekti viših slobodnostojećih objekata u južnom dijelu parcele. Velikim neizgrađenim prostorima uokolo nove izgradnje "otvaraju" blok. Druga skupina zatvara blok s

južne strane, kontinuirano nastavljajući ulični potez Jagičeve i ostavljajući otvoreni središnji prostor između starog i novog. Treća grupa radova popunjava gotovo cijelu parcelu novom izgradnjom. Nekoliko radova kombinacija su više navedenih prostornih kompozicija, kao na primjer rad autorske grupe Krunoslav Ivanišin i Lulzim Kabashi koji nije nagrađen premda je ponudio kvalitetan odmak od stereotipnog oblikovanja kompleksno komponiranim kristaličnim formama. Malobrojni natjecatelji projektirali su doista afirmirajući vrijednost povijesne arhitekture stare tvornice. Premda je rješenje zabata istočnog kraka Tvornice duhana, prema Jagičevoj, bilo dijelom natječaja, samo su autorske skupine Rožić arhitekti i partneri, Vedran Duplančić i Hrvoje Sedlić, Projektni tim UPI-2M te AAG Dizajn razmišljale o tome.

Ocjenjivački sud, koji su uz predstavnike Adris grupe činili arhitekti: prof. dr. sc. Marijan Hrzić, mr. sc. Slavko Dakić, Radovan Tajder, Helena

Paver Njirić, Pero Puljiz, Hrvoje Bakran i Petar Mišković te dizajner Davor Bruketa, na VI. ple-narnoj sjednici održanoj, uz nazočnost većine članova, 10. svibnja 2007. godine, dodijelili su dvije jednakovrijedne druge, jednu treću nagradu i tri otkupa. Smjelošću i neuobičajenim odnosom prema staroj zgradi, među nagrađenim radovima ističe se rad autorskog tima Saša Randić i Idis Turato, neslužbenih favorita natječaja, nagrađen podijeljenom drugom nagradom. Dvoetažna zgrada uzdignuta na četiri dvadesetmetarska nosača "lebdi" nad cijelom parcelom, pa i iznad krova zaštićene zgrade. Gotovo identičnu ideju primijenio je 1967. arhitekt Karel Prager za projekt zgrade Saveznog parlamenta u Pragu, izgrađene 1973., koja se uzdiže nad zgradom burze iz 1938. Prema nekim praškim kritičarima arhitekture ona se nikada nije uklopila u okolno historicistički oblikovano gradsko tkivo. Otvaranje pogleda prema dvorišnom pročelju stare Tvornice duhana i formiranje velikoga javnog prostora prema Jagićevoj, što su

obilježja prijedloga tima Randić-Turato, nisu naj-sretnija rješenja jer se uz brzu gradsku prometnicu s automobilskim i tramvajskim te željezničkim prometom nadomak podno dvoetažne zgrade neće ostvariti ugodan prostor za odmor korisnika poslovnih prostora.

Takav prostor je i žiri, u obrazloženju nenagrađenog rada grupe Produkcija 004, kritizirao: "Odi-zanje troetažnog poslovnog bloka stvara velik, ali nedovoljno osmišljen javni prostor. Konceptualno je dobro postavljen, ali odnos s postojećom zgradom budućeg muzeja je neizbalansiran. Zgradu karakterizira samodostatnost, odnosno nedostatak ambicije da se inkorporira u donjogradsko tkivo." Iz obrazloženja se stječe dojam o nedosljednosti ocjenjivačkog suda jer ono bi u potpunosti odgovaralo projektu autorskog tima Randić-Turato, nagrađenog najvišom nagradom!

Organizacija javnog arhitektonskog natječaja na ovoj vrijednoj gradskoj lokaciji dobar je

primjer kako se uz solidnu pripremu i provedbu natječaja te velik fond nagrada mogu dobiti kvalitetna rješenja. No žiri ipak nije dodijelio prvu nagradu ni prepoznao radove koji su uz afirmiranje povijesne građevine ponudili najbolja ur-

banistička rješenja. Nedodjeljivanje prve nagrade nikako ne bi smjelo postati praksom jer osim što dovodi u pitanje smisao natječaja kao institucije otvara i prostor potencijalnim manipulacijama.

NOVI DOKTORSKI STUDIJ POVIJESTI UMJETNOSTI - IZMEĐU ŽELJA, MOGUĆNOSTI I POTREBA

Predrag Marković

Unadi da će za nekoliko godina postati novi doktori znanosti prva će generacija studenata početkom jeseni ove godine upisati novi Poslijediplomski doktorski studij povijesti umjetnosti. On se, kao i svi prethodni, odvija pod vodstvom i u organizaciji Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Opće je poznato da su svi novi poslijediplomski studiji, pa tako i ovaj, morali biti usklađeni s načelima Bolonjske deklaracije i novim trostupanjskim sustavom visokog obrazovanja (3+2+3) te da za razliku od ranijih studija kao glavnu novost uvode izravno stjecanje doktorata znanosti. Stari su magisteriji od sada stvar prošlosti.

KAKAV JE TO NOVI DOKTORAT?

Odmah se postavlja logično pitanje - znači li to da se novi doktorat "po težini" razlikuje od

staroga, odnosno da se izjednačava s ranijim magisterijem, s obzirom na to da studenti dobivaju titulu magistra nakon pet godina Bolonjskog studija? O tom pitanju kao i o mnogim drugim, nažalost, ne postoji zajedničko stajalište, a još manje službeno tumačenje mjerodavnih tijela te svatko sam procjenjuje što jest doktorat u tim novim okolnostima. U osnovi, po novom, uglavnom već raširenom shvaćanju, a u skladu s novim europskim i svjetskim trendovima gdje se doktorira prije 30. godine života, doktorat nije više nešto što je nekada bio - kruna dugogodišnjeg istraživačkog rada, često i životno djelo na određenom području, već tek neka vrsta temeljne kvalifikacije za početke samostalnog istraživanja, ulazna viza u svijet znanstvenih radnika. Novi trogodišnji poslijediplomski doktorski studij trebao bi biti ekvivalent ranijem poslijediplom-